

LİSE DERS KİTAPLARINDA MOLDOVYA (BOĞDAN) İLE İLGİLİ BİLGİLER*

*Erdoğan MERÇİL***

Son çıkan bir ansiklopedideki tarife göre¹, Boğdan Moldovya bölgesine Osmanlı döneminde verilen addır. Dolayısıyla bu tebliğimizde Türk tarih ders kitaplarında, daha önce kararlaştırıldığı üzere, özellikle Boğdan (Moldovya) ile Osmanlı Devleti münasebetleri hakkındaki bilgileri aktarmaya çalışacağız.

Cumhuriyetin ilk döneminde Türk Tarih Tetkik Cemiyeti (bugünkü Türk Tarih Kurumu) kurulduktan hemen sonra, 1931'de lise tarih ders kitapları bu cemiyetin üyelerinden bir grup tarafından kaleme alınmıştı. Bu üyeler arasında Bakı Bey, İsmail Hakkı (Uzunçarşılı), Şemsi Bey ve Reşit Saffet (Atabinen) de bulunmaktaydı². Dört ciltlik bu kitabın üçüncüsünün Osmanlı tarihine ayrıldığını görüyoruz³. Bu ders kitaplarındaki Boğdan ile ilgili ilk bilgiler Mehmet II (Fatih) dönemine aittir ve şu şekildedir, "Mehmet II. İstanbul'u aldıktan sonra Belgrat müstesna olmak üzere bütün Sırbistan'ı, Mora'yı, Eflak ve Buğdan, Bosna ve Hersek, Arnavutluk ülkelerini kat'î bir suretle ilhak etti, Eflak ve Buğdan doğrudan doğruya merkeze ilhak edilmeyip hıristiyan beylere idare ettirilmişti"⁴. Bu kitaptaki ikinci bilgi daha çok bir yorumdur ve Fatih Sultan Mehmet dönemiyle (1451-1481) ilgilidir, "Kırım halkı müslüman Türklerdi ve Kırım'ın Osmanlı nüfuzu altına girmesi, ara sıra tâbîlik vazifesini eyi ifa etmemiye meyyal Eflak ve Buğdan'ın şarktan kuşatılması demek

* Bu tebliğ Moldovya'da düzenlenen "Birinci Romen-Türk Sempozyumu (6-8 Kasım 2000)'nda sunulmuştur.

** Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi,
Bk. A. Özcan, Boğdan mad., *DİA*, s.269.

¹ E. Copeaux, Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine, Çeviri Ali Berktaş, İstanbul 1998, s.40.

² Bk. *Tarih III, Yeni ve Yakın Zamanlarda Osmanlı-Türk Tarihi*, İstanbul 1931.

³ Aynı eser, s.25. Ayrıca Krş. Kâzım Yaşar KOPRAMAN (koordinatör), *Tarih 2*, Ankara 1993, s.21.

olacaktı⁵. Daha sonraki bir bilgi ise II. Beyazıt dönemine (1481-1512) aittir, "Cem vakası yatıştıktan sonra Beyazıt II. Buğdan Beyi, Mısır Meliki, Leh kralı ile muharebeler ettiyse de, selefleri zamanında olduğu gibi parlak muvaffakiyet kazanamadı"⁶.

Türk Tarih Tetkik Cemiyeti'nin ders kitaplarındaki başka bir bilgi ise Buğdan beyliğinin nasıl yönetildiği ile ilgilidir, "Eflak ve Buğdan beyliklerinin idaresi de Erdel krallığına benzerdi. Yerli beylerden birisi bu memleketin hâkimliğine intihap olunurdu". Ayrıca buraya bir not düşülerek şu bilgi eklenmiştir, "(Kanuni) Süleyman'ın vefatından (1566) bir asır kadar sonra bu beyliklere İstanbul'daki Fenerli Rum beylerinden devlete eyi hizmet etmiş adamlar tayin olunmağa başladı. Bu beyler maiyetine ve Tuna kalelerine asker gönderilerek, bu beyliklerin devlete rabitası takviye kılındı"⁷.

Daha sonra tekrar siyasi olaylara dönülüyor, 1591'de Avusturya ile on beş yıl kadar süren uzun bir harbe girildiği zaman, "Bu harp esnasında Erdel Beyi (Preksi), Eflak ve Buğdan voyvodaları da metbuları padişaha karşı isyan ederek Avusturyalılar tarafına geçtiler"⁸. Bu arada II. Osman (Genç) zamanında Lehistan seferi vuku buldu, bu konu ile ilgili bilgiler şu şekildedir, "Lehistan seferleri: Buğdan ve Kırım'ın Osmanlı himayesine geçmesi üzerine Lehistan ile komşu olmuştuk... Lehistan'ın Buğdan işlerine karışması Lehistan'la muharebeye sebep oldu"⁹. Daha sonraki yıllarda "Köprülü Mehmet (1656-1661), bu suretle yakın tehlikeyi (yani Venediklileri) defettikten sonra Erdel, Eflak ve Buğdan taraflarında bazı muvaffakiyetler kazandı"¹⁰ şeklinde bir bilgi veriliyor. Öte yandan Viyana kuşatması sırasında (1683), "Eflâk, Buğdan Voyvodası, Kırım Hânı ve Erdel Beyi de kuvvetleriyle birlikte Osmanlı ordusunda bulunmuşlardı"¹¹. Ayrıca Rus çarı Petro'nun denizlere ulaşma düşüncesi nedeniyle Buğdan'ın zikredildiğini görüyoruz, "XVIII. asırda..Rusya

⁵ Tarih III, s.30.

⁶ Aynı eser, s. 35.

⁷ Aynı eser, s.44.

⁸ Aynı eser, s. 55. Ayrıca Krş. Prof.Dr. İsmet MİROĞLU-Prof.Dr. Yusuf HALAÇOĞLU, *Yeni Müfredat Programına Göre Lise İçin Tarih III*, İstanbul 1990, s. 97.;Koprıman (aynı eser, s.47) savaşın başlama tarihini 1593 olarak veriyor.

⁹ Tarih III, s.62. Ayrıca Krş. Emin Oktay, *Tarih Lise III*, İstanbul 1979, s.128.; Miroğlu-Halaçoğlu, s.102.

¹⁰ Tarih III, s.67.

¹¹ Aynı eser, s.62. Ayrıca Krş. Miroğlu-Halaçoğlu, s.99.

imparatoru Petro ve halefleri de Karadeniz'e çıkıp, Buğdan ve Eflak taraflarından geçerek İstanbul'a ilerlemeği kurmuşlardı"¹².

Önce kısaca bahsedilen Buğdan'daki yönetim şekli ile Rum papazlar ve Fenerli Rum beylerinin yaptıkları bu kere daha geniş açıklanıyor, "Rum patrikhanesi, Osmanlı Hükümetinin zaafı arttıkça hıristiyan tebaa üzerinde nüfuz ve cebrini tezyit etti. Bulgar ve Sırlarla meskün memleketlere, Eflak ve Buğdan Beyliklerine gönderilen Rum papazları, Bulgar, Sırp ve Ulahların milliyetlerini, lisanlarını sıkmağa, servetlerini imhaya başladılar. Hele XVII. Asır ortalarından itibaren, Eflak ve Buğdan Voyvodalarına (Beyliklerine) Fenerli Rum beylerinin tayin edilmesi bu iki memleket ahalisinin zulüm ve cebre uğramalarına sebep oldu."¹³.

Yunanlılar'ın Osmanlı Devleti'nden ayrılma teşebbüsleri sırasında da Buğdan'la ilgili bilgilere rastlıyoruz, "Sabık Eflak Voyvodası Fenerli İpsilanti Bey'in oğlu Aleksandr namında bir genç...Yunan istiklâlinin ilânı dakikasının hulul ettiğini zan ile Besarabya'dan Buğdan'a girdi ve şatafatlı bir beyname neşrile bütün Rumları kıyama davet etti (1821). Fakat Fenerlilerden çok canı yanmış olan Ulahlar kıvıldamadılar"¹⁴.

Türk Tarih tetkik Cemiyetinin lise ders kitaplarındaki son bilgiler Buğdan'ın muhtariyet kazanmasıyla ilgilidir, "Ruslarla yapılan Edirne muahedesi ile (1829), Eflak ve Buğdan Beyliklerinde muhtariyetin tevessüküne (inanarak)...Osmanlı Devleti razı oldu...Eflak ve Buğdan muhtariyetlerinin artması, Sırbistan'ın muhtariyet ve Yunanlıların istiklâl kazanması gösteriyor ki artık Osmanlı Devleti'nin Avusturya ve Rusya Devletleri tarafından taksimi yerine, hıristiyan Osmanlı tebaasının istiklâllerini elde ederek Osmanlı İmparatorluğunu inhilâle uğratmaları devri başlamıştır"¹⁵.

1942 yılından itibaren Türkiye'nin önde gelen üç profesörü; Arif Müfid Mansel, Cavid Baysun, Enver Ziya Karal'ın yazdığı üç cildlik ders kitabının okutulmaya başladığını görüyoruz. Bu ders kitaplarının üçüncü sınıfı konumuzla ilgilidir¹⁶. Buradaki ilk bilgiler, Türk Tarih Tetkik Cemiyeti'nin yazdığı kitaptaki bilginin hemen hemen aynıdır, "Bayazıt II'nin yüksek

¹² Tarih III, s.71. Ayrıca Krş. Miroğlu-Halaçoğlu, s.113.

¹³ Tarih III, s.97. Ayrıca Krş. Miroğlu-Halaçoğlu, s.153.

¹⁴ Tarih III, s.100.

¹⁵ Aynı eser, s.102-103.

¹⁶ *Lise Kitapları, Yeni ve Yakın Çağlar Tarihi Üçüncü Sınıf*, İstanbul 1942.

karakterden mahrum oluşu siyasette de tesirini gösterdi. Mısır kölemenleri, Leh kralı, Buğdan beyi ile yapılan harpler başarısızlıklarla doludur¹⁷. Bundan sonra Buğdan ile ilgili bir bilgi Sokullu Mehmed Paşa sonrasında zikrediliyor, "Sokullu'nun ölümünden sonra Avusturya'ya da harb açıldı. Bu harbe paralel olarak Erdel Beyi ve Eflâk-Buğdan voyvodalarının isyanı gelişti"¹⁸. XVII. Yüzyılın başında Lehistan dolayısıyla Buğdan söz konusu ediliyor, "Buğdan ve Kırım'ın Osmanlı idaresine girmesi, Osmanlı İmparatorluğu ile Lehistan'ı komşu yapmıştır"¹⁹.

Rusya'nın denizlere inmek siyaseti adı geçen ders kitabında da tekrar ediliyor, ancak bu kez ideali gerçekleştirmek isteyen II. Katerina idi, "1763'te tahta geçen Katerina II. Çarların geleneksel politikasına bağlı kaldı. Katerina Kırım'ı alarak Karadeniz'e inmek... Eflâk, Buğdan'ı Türk egemenliğinden çıkartarak kendi idaresine geçirmek...Balkan topraklarında Rusya'ya bağlı ortodoks devletler kurmak istiyordu"²⁰. Nitekim "1769'da Rus orduları Eflâk, Buğdan'a girdiler...Osmanlı Devleti, Rus tehlikesi karşısında Avusturya ile gizli bir anlaşma yaptı (temmuz 1771). Buna göre Avusturya Eflâk, Buğdan'ın Osmanlılara geçmesi için yardım edecek, Osmanlılar da buna mukabil Avusturya'ya para verecekti." Neticede, "Osmanlılarla Ruslar arasında Küçük Kaynarca anlaşması imzalandı (1774). Rusya, Eflâk, Buğdan'ı...Osmanlı İmparatorluğu'na geri verdi"²¹. Daha sonra "Kırım'ı kazanmasıyla Rusya, İstanbul'a yaklaşmış oluyordu. Katerina II, başarılarından cesaret alarak yeni bir istilâ projesi tasarladı. Merkezi İstanbul olmak üzere...ve Rusya'nın başkanlığında Bizans imparatorluğu kurulacaktı. Bu yolda Avusturya'nın yardımını elde etmek için Eflâk ve Buğdan'a yerleşmesine göz yumulacaktı. Yani Rusya idealini gerçekleştirmek için Eflâk ve Buğdan'ı Avusturya'ya peşkeş çekiyordu". Bu durumda "Osmanlı hükümeti,...Rus tehlikesini önlemek için Rusya'ya harb açtı (10 Ağustos 1787). Birkaç ay sonra, Belgrat muahedесinin öcünü almak ve Eflâk ve Buğdan'ı kazanmak için Avusturya, Osmanlılara karşı Rusya tarafını tuttu"²².

¹⁷ Aynı eser, s.26.

¹⁸ Aynı eser, s.56.

¹⁹ Aynı eser, s.87.

²⁰ Aynı eser, s.115-116.

²¹ Aynı eser, s.116. Koprıman, aynı eser, s.49-50.

²² *Lise Kitapları, Yeni ve Yakın Çağlar Tarihi*, s.117.; Emin Oktay, s.176-177. öte yandan Kemal KARA (*Ders Geçme ve Kredi Sistemine Göre TARİH 2*, İstanbul 1996, s.76)'ya göre Rusya ve Avusturya, Osmanlı Devletini bölmek ve paylaşmak için aralarında bir plân hazırladılar. Bu plân tarihte "Grek projesi" adıyla anılır. Buna göre Eflâk ve Boğdan'da bir "Dakya" devleti kurulacak.

Aleksandr İpsilanti'nin Yunan Devleti'ni kurmak için başlattığı isyan bu lise ders kitabında biraz farklı olarak zikrediliyor, "İpsilanti, Çar ile Avrupa devletlerinden yardım göreceğini sanarak Eflâk ve Buğdan'da halkı ayaklandırmaya çalıştı. Fakat Eflâk ve Buğdanlılar Lâtin ırkından idiler. Rumları sevmiyorlardı. Bu sebepten isyan Osmanlılar tarafından bastırıldı"²³.

Rus çarı Nikola'nın Osmanlı İmparatorluğundaki ortodoks tebaayı korumak hakkının kendisine tanınmasını istemesi Kırım Harbi (1852-1856)'nin çıkmasına sebep oldu. Adı geçen ders kitabında konuyla ilgili bilgiler şu şekildedir, "Sözde Rus haklarını korumak için Rusya, Eflâk ve Buğdan'ı işgal etti (22 Haziran 1853).. Bunun üzerine Osmanlı hükümeti, Rusya'ya harb açtı (Teşrinevvel (Ekim) 1853). Ömer Paşa kumandasındaki Türk kuvvetleri Tuna'yı geçerek Eflâk ve Buğdan'daki Rus kuvvetlerine saldırdılar"²⁴. Kırım Savaşı'ndan sonra Paris kongresi ve barışı (1856) yapıldı. Buna göre, "Eflâk ve Buğdan'ın muhtariyeti büyük devletlerin kefilliği altına alınmıştır"²⁵.

Üç hocamızın yazdığı lise ders kitabındaki son bilgiler Romanya prensliğinin kurulmasıyla ilgilidir, "Fransa imparatoru Napolyon III...Osmanlı İmparatorluğunda hıristiyan tebaayı ilgilendiren problemlere uluorta karışmakta idi...Napolyon III'ün Osmanlı İmparatorluğu zararına yaptığı en önemli iş Romanya Prensliği'nin kurulması çalışması olmuştur. Paris muahedesi ile, Eflâk ve Buğdan'ı iç işlerinde serbest bırakmışlardır. Fakat iki memlekette de ittihadı isteyen kimseler vardı. Bunların kendi başlarına böyle bir işi başarmaları kolay görünmüyordu. Avrupa ile iş birliği yapmaları akla yatkındı.

İngiltere ve Avusturya, Eflâk ve Buğdan'ın birleşmesini istemiyorlardı. Fakat Napolyon III. Rus sınırları yakınında yaratılacak bir Lâtin hükümetinin kurulmasını Fransız siyasetine uygun buluyordu. Eflâk ve Buğdanlılar ayrı ayrı prensler seçeceklerine Albay Kuza'yı müşterek prens seçtiklerinden Eflâk ve Buğdan birleşerek, Romanya Prensliği kurulmuş oldu (1859). Fransa'nın zoru ile Osmanlı Devleti, bu olayı tanıdı. 1866'da bir isyan neticesi Albay Kuza devrilince Avrupa'dan bir hıristiyan prens istendi. Yine Napolyon III'ün çalışmasıyla Hohenzolern hanedanından Şarl, Romanya Prensi seçildi (1866)"²⁶.

²³ *Lise Kitapları*, s.146.

²⁴ Aynı eser, s.150-151.; Koprıman, s.57.

²⁵ *Lise Kitapları*, s.152; Emin Oktay, s.248.

²⁶ *Lise Kitapları*, s.154.

Türk Millî Eğitimi'nde uzun yıllar okutulan ders kitaplarından biri de Emin Oktay'ın yazmış olduğu kitaptır²⁷. Şimdiye kadarki ders kitaplarında Buğdan'ın Osmanlı devletine bağlanması hakkında tarih verilmezken, Emin Oktay bu konuda şöyle diyor, "Eflâk'ın alınmasından sonra onun kuzeyinde bulunan Boğdan beyliğine yapılan birkaç seferden sonra Osmanlı devletine bağlı bir beylik hâline getirildi (1476)²⁸. Öte yandan aynı yazar Boğdan'ın idaresi ile ilgili olarak biraz daha değişik bilgiler veriyor, "Fatih devrinden sonra Osmanlı devleti fetihler sonunda çok genişledi. O zamana kadar merkezden yönetilen eyaletlere, bağlı beylikler ya da hükümetler adı verilen bir yenisi daha eklendi. Bunlar iç işlerinde serbest olup, siyaset bakımından Osmanlı devletine bağlı idiler. Bunların beyleri padişah tarafından atanır ve gerektiğinde değiştirilirdi. Eflâk ve Boğdan beylerine voyvoda denirdi. Fatih devrinde üç bağlı beylik, ya da hükümet vardı: 1) Kırım Hanlığı, 2) Eflâk Beyliği, 3) Boğdan Beyliği"²⁹. "XVI. Yüzyılda meimleket yönetiminde esaslı bir değişiklik olmadı...Bu yüzyılda bağlı hükümetlerin sayısı arttı. Bunlar: Kırım, Eflâk, Boğdan, Erdel ve Hicaz idi"³⁰.

Emin Oktay kitabında ticaretle ilgili bir bilgi de aktarıyor, "Portekizli Yasef Nasi adlı bir Yahudi, II. Selim padişah olduktan sonra (1566-1574) bazı ticaret imtiyazları elde etmiştir. Özellikle o zamanlar...Girit adasından alınarak Eflâk ve Boğdan'a gönderilen şarap satışının imtiyazı Yasef Nasi'ye verilmişti"³¹ ..

Emin Oktay Boğdan'la ilgili olarak bilgiler vermeğe bundan sonra da devam ediyor. Osmanlı-Avusturya ilişkileri sırasında (XVI. Yüzyılın sonu-XVII. Yüzyılın başı) bir ara Boğdan Osmanlı Devleti tabiyetinden çıkmıştır (1601). Ancak Avusturyalılara karşı kazanılan "Kanije zaferinden (1601) sonra Eflâk, Boğdan ve Erdel beyleri tekrar Osmanlı devletine boyun eğmek zorunda kaldılar"³². İkinci Viyana kuşatmasında Osmanlı ordusunun başarısız kalması (1683), birçok hristiyan devletinin harekete geçmesine sebep oldu. Nitekim "Lehliler, Bucaş antlaşmasıyla Osmanlılara bıraktıkları Podolya'yı istilâ ettikten sonra Boğdan'a girdiler"³³. Öte yandan "XVII. Yüzyılda devlet otoritesinin

²⁷ *Tarih Lise III*, İstanbul 1979.

²⁸ Aynı eser, s.14.

²⁹ Aynı eser, s.29.

³⁰ Aynı eser, s.109.

³¹ Aynı eser, s.117.

³² Bk.aynı eser, s.130. Ayrıca Krş. Miroğlu-Halaçoğlu, s.98.

³³ Emin Oktay, s.133.

azalmasından faydalanmak isteyen Eflâk, Boğdan, Erdel gibi bağlı beyliklerde dahi bazı isyanlar çıktı. Bunların amaçları imparatorluktan ayrılmaktı. Devlet bu isyanları zorla bastırdı"³⁴.

I.Petro'nun Osmanlı devleti üzerindeki emelleri bu ders kitabında da tekrarlanıyor, ayrıca Petro "Eflâk ve Boğdan beylerini isyana kışkırtmıştır"³⁵. Nitekim Prut savaşı öncesinde (1711), "Deli Petro da Eflâk ve Boğdan beyleriyle anlaşarak Besarabya'ya girmiş ve Prut ırmağını geçmişti"³⁶. Küçük Kaynarca antlaşmasının (1774) başlıca koşullarından birine göre, "6) Ruslar, Osmanlı uyuğunda olan Ortodokslarla Eflâk ve Boğdan beylerinin haklarını koruyacaklardı"³⁷.

Emin Oktay'ın XIX. Yüzyılın ilk çeyreğiyle ilgili verdiği bilgilerde Boğdan sık zikrediliyor, "XIX. Yüzyıl başlarında Osmanlı-Iran ve Rus bağlaşması yürürlükteydi. Fakat Ruslar bu dostluktan yararlanarak Osmanlılar aleyhine... Eflâk ve Boğdan'da propaganda yapıyorlar, yerli halkı kışkırtıyorlardı." Bu olaylar neticesinde "Eflâk ve Boğdan beylerinin azli ve boğazların kapatılması üzerine İngiliz ve Rus sefirler Babıâli'ye gelerek bu hareketin bağlaşma koşullarına uymadığını ileri sürdüler ve beylerin tekrar eski yerlerine atanmalarını ve boğazların açılmasını istediler. Babıâli, sefirlerin isteklerini reddetti...Ruslar 1806 baharında birdenbire Dinyester ırmağını geçerek Eflâk ve Boğdan'a girdiler...Bunun üzerine Rusya'ya savaş ilân olundu...İngiliz sefiri bu savaşa engel olmak için İngiliz donanmasını İstanbul'a çağırdı (Şubat 1807)...Babıâli'ye bir ultimatom vererek Ruslarla anlaşılmasını Eflâk ve Boğdan beylerinin tekrar atanmalarını istedi...(Osmanlı) hükümeti, Rus ve İngilizlerin ortak tehditleri karşısında Eflâk ve Boğdan beylerini tekrar atadı...Buna rağmen Ruslar, Eflâk ve Boğdan'ı işgal ettiler. (Daha sonra) Napolyon Rus çarıyla Erfurt'ta ikinci bir görüşme yapmış, Eflâk ve Boğdan'ın Ruslar tarafından işgalini kabul etmişti (1809)...Rusların Napolyon'a güvenerek Eflâk'la Boğdan'ı ve Gürcistan'ı istemeleri üzerine savaş yeniden başladı (1809). (Bu savaş sonucu) yapılan Bükreş antlaşmasına göre (1812), 1) Ruslar bu savaşta işgal etmiş oldukları Eflâk ve Boğdan'ı Osmanlı devletine geri verdiler"³⁸. "1828-1829 Osmanlı-Rus savaşı başladığında, Ruslar ilk yürüyüşte

³⁴ Aynı eser, s.140.

³⁵ Aynı eser, s.168.

³⁶ Aynı eser, s.169.

³⁷ Aynı eser, s.178.

³⁸ Kemal Kara'ya göre (aynı eser, s.78), bu görüşme Tilsit'de olmuştur.

³⁹ Emin Oktay, s.230-232. Ayrıca Bk. Miroğlu-Halaçoğlu, s.151.; Koprman, s.52.

Eflâk ve Boğdan'ı işgal ettiler. (Neticede) Ruslarla Edirne antlaşması imzalandı (1829). Buna göre, 3) Eflâk, Boğdan ve Sırbistan'a imtiyazlar verilmesi kabul olundu"³⁹.

Millî Eğitim Bakanlığı 1983 yılında yaptığı yeni bir program değişikliği sonucunda ders kitaplarının yazımını serbest bıraktı ve talim Terbiye Kurulu'nun kontrolünden geçmek şartıyla özel sektör de bu yarışa katıldı. Bu dönemdeki kitaplardan biri de Prof. Dr. İsmet Miroğlu ile Prof. Dr. Yusuf Halaçoğlu tarafından yazılmıştır⁴⁰. Bu eserdeki Boğdan'la ilgili ilk bilgiler, "1475 yılında Gedik Ahmet Paşa kumandasındaki Osmanlı donanması Kefe'yi zaptetti...Karadeniz'de hâkimiyet sağlanmış, Lehistan ve Boğdan Prenslığının ele geçirilmesi için hazırlık yapılmıştı" şeklindedir⁴¹. Daha sonra bu ders kitabına göre, "Bayazıd devrinde...1484'de ise Boğdan (bugünkü Romanya'nın Moldovya eyaleti) seferine çıkılarak kuzey ticaretinin zengin limanları Kili ve Akkerman Osmanlı ülkesine dahil edilmiştir"⁴². Miroğlu-Halaçoğlu Boğdan'ın yönetimiyle ilgili bilgi de veriyorlar, "iç işlerinde serbest olup devletin yüksek hâkimiyetini kabul eden imtiyazlı hükümetler de vardı. Bunların kralları ve bazı idarecileri kendi asilzadeleri arasından Osmanlı Devleti'nce tayin edilirdi... Eflâk ve Boğdan voyvodalıkları bu tür hükümetlerdendi"⁴³. Aynı yazarların verdikleri son bilgiler, İpsilanti'nin isyanı ve Edirne anlaşması ile ilgilidir, "eski Eflâk voyvodasının oğlu Fenerli Aleksandr İpsilanti Boğdan'a girdi. Ancak isyana yeteri kadar taraftar bulamadı. İsyancılar Osmanlı kuvvetlerince ezildi (1820)" ve "Osmanlılar (Ruslarla) Edirne Antlaşmasını yapmak zorunda kaldılar (1829)... Eflâk, Boğdan ve Sırbistan iç işlerinde serbest bırakıldı"⁴⁴.

1993 yılında 1983'te kabul edilen ders programının tekrar değiştiğini görüyoruz. Bu program değişikliği sırasında Millî Eğitim Bakanlığı da Prof. Dr. Kâzım Y. Koprıman koordinatörlüğünde iki ciltlik bir ders kitabı yazdırmıştı. Ayrıca özel sektör de yine Talim Terbiye Kurulu'nun kontrolünden geçmek suretiyle ders kitabı hazırlayabiliyordu. Prof. Dr. Kâzım Koprıman koordinatörlüğündeki II. Kitaptaki ilk bilgilere göre, "Tuna ırmağının kuzeyinde bulunan ve bugünkü Romanya'yı oluşturan Eflak ve Boğdan zaman zaman Osmanlılara bağlı olmakla birlikte sık sık Macarlar veya diğer devletlerle

³⁹ Emin Oktay, s.240.

⁴⁰ *Yeni Müfredat Programına Göre Lise için Tarih III*, İstanbul 1990.

⁴¹ Aynı eser, s.21.

⁴² Aynı eser, s.27-28.

⁴³ Aynı eser, s.57-58.

⁴⁴ Aynı eser, s.154.

Osmanlılara karşı birleşiyorlardı"⁴⁵. Bakanlığın kitabında Fatih dönemiyle ilgili diğerlerine göre, daha fazla bilgi bulunmaktadır, "Fatih dönemine kadar Osmanlı Devleti Boğdan Prenslığı arasında önemli bir sorun çıkmamıştı. Çünkü Boğdan'la Osmanlı ülkesi arasında Eflâk Prenslığı vardı ve Osmanlılar henüz Boğdan'la fazla ilgilenmiyorlardı. Eflâk, kesin olarak Osmanlı egemenliğini tanıyınca Boğdan voyvodalığı tedirgin olmaya başladı. Bu tedirginlikten dolayı Avrupa'da Osmanlılara karşı hazırlanan Haçlı seferine katıldı. Bunun üzerine 1476 yılında Fatih, Boğdan seferine çıktı. Boğdan kuvvetlerini yakalayan Osmanlı ordusu şiddetli bir savaşa girdi. Boğdan kuvvetleri dağıtıldı ve Boğdan da Eflâk gibi Osmanlı egemenliğini kabul etti"⁴⁶.

Bakanlığın kitabında "Türk Denizciliğinin Yükselmesi ve Denizlerde Hâkimiyet Mücadelesi" başlığı altında Boğdan hakkında bilgi veriliyor, "...Kili ve Dinyester ırmağının ağzında bulunan Akkerman kaleleri Osmanlı Devleti ile Kırım'ın arasını kesen Boğdan topraklarıydı. Bu durum aynı zamanda Karadeniz ticaretini engelliyordu. Bu sebeple Boğdan'a sefer düzenlendi. 1484 yılında Kili ve Akkerman Osmanlı yönetimine geçti. Boğdan tekrar Osmanlı egemenliğini kabul etti"⁴⁷. Aynı kitapta II. Osman'ın Lehistan seferiyle ilgili biraz değişik bilgiler bulunmaktadır, "...Lehistan'ın Boğdan'a saldırısıyla başlayan ve II. Osman'ın sefere çıkmasına yol açan savaş 1621'de Hotin antlaşmasıyla sonuçlandı. Antlaşmayla Boğdan'daki Osmanlı egemenliği güven altına alındı"⁴⁸. Bu kitaptaki tamamlayıcı bir bilgi de 1787 yılında Osmanlı-Rus savaşıyla ilgilidir, "1787 yılında başlayan savaş sırasında Rusya ile Boğdan ve Kafkasya taraflarında mücadele edildi. Ancak kayda değer bir başarı elde edilemedi"⁴⁹.

Öte yandan XIX.yüzyılın başındaki Osmanlı-Rus harbinin sebebi burada daha değişik açıklanmıştır, "...Napolyon'un Avusturya ve Rusya'ya karşı kazandığı askeri başarılar Osmanlı Devleti'ni Fransa'ya daha da yaklaştırdı. Osmanlı Devleti, Fransa'nın isteğiyle, Rus taraftarı olarak bilinen Eflâk ve Boğdan beylerini görevden aldı...(1806)..."⁵⁰. Yine tamamlayıcı bilgiler Kırım Savaşı'ndan önceki olaylarda ortaya çıkıyor, "Avusturya, Rusya'ya bir ultimatom vererek, Eflâk ve Boğdan'ın boşaltılmasını istedi. Rusya bu isteği

⁴⁵ *Tarih 2*, Ankara 1993, s.21.

⁴⁶ Aynı eser, s.22.

⁴⁷ Aynı eser, s.27.

⁴⁸ Aynı eser, s.46.

⁴⁹ Aynı eser, s.51.

⁵⁰ Aynı eser, s.52.

kabul etti. Bunun üzerine Avusturya, Osmanlı Devleti ile anlaşarak geçici olarak Eflâk ve Buğdan'ı işgal etti. Bu durum savaşın seyrini değiştirdi. Müttefikler, yani İngiltere, Fransa ve Osmanlı Devleti Kırım'a asker çıkardılar⁵¹.

XIX. yüzyılın başlarında Balkanlarda devam eden savaşlar sonucu Bakanlığın ders kitabına göre, "1820-1830 yılları arasında Türkler Mora, Eflâk ve Buğdan'dan Anadolu'ya zorla göç ettirildiler"⁵².

Kanaatimce sonuç olarak şunları söyleyebilirim; Türk ders kitapları gerek Osmanlı Devleti ile Boğdan (Moldovya) voyvodalığı arasında geçmişte vukû bulan münasebetlerde, gerekse zamanın büyük devletlerinin yer aldığı ve karıştığı olaylarla ilgili değerlendirmelerde, Boğdan devleti ve halkı için olumsuz ifadeler kullanmamışlar, genelde iki devlet arasındaki ilişkileri tarihin seyri içinde normal bir anlatım şeklinde sunmuşlardır.

ABSTRACT

We checked out the books of Turkish highschoools so far published in Turkey. We saw there is any negative statement against Moldavian state and people in any books mentioned.

⁵¹ Aynı eser, s.57.

⁵² Aynı eser, s.129.